

mozdonyok nyolc egymást követő képére. Ezután a vonatok, motorkocsik (melyek bevezetésében a GySEV köztudottan éllovas volt hazánkban), a legújabb villamos-mozdonyok érkezéséig, az épületek, jelzők, távirászkok, műhelymunkák és épületalakítások, Széchenyi ünnepségek, május elsejei felvonulások és vonalbeszüntetések szomorú ünnepségeinek képei sorakoznak. Végül ismét egy művészi ihletettséggű kép – a virágzó fa tövében induló motorvonati – zárja a szinte hiánytalan áttekintést a GYSEV 1935 és 1990 közötti időszakáról.

A munka értékét növeli, hogy ebből a korból hiányoznak a hazai vasútvonalaknak illetve vasúti gócpontoknak ilyen jellegű feldolgozásai. A kötetben feltárt évtizedek időhatárai ugyanis szinte egybeesnek a vasút területén akkor előírt fényképezési tilalommal – ami Finta Bélát beosztásai révén nem érintette.

A méltató előszót dr. Józán Tibor nyugalmazott GySEV vasútigazgató írta.

A fotós Finta Béla anyagát megvásárló, feldolgozó, kommentáló és az olvasó elé táró Tóth Sándort a most megjelent könyvért minden soproni részéről köszönet illeti.

2008. LXII. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / Soproni Könyvespolc / Szakály Sándor: Botlik József: Nyugat-Magyarország sorsa 1918–1921. Vasszilvágy, 2008.

Szakály Sándor: Botlik József: Nyugat-Magyarország sorsa 1918–1921. Vasszilvágy, 2008.

Botlik József elkötelezett kutató. Természetesen ez a rövid vélemény számos történészre vonatkozatható és ebben ez értelemben Botlik József nem egyedül érdemelne ki ezt a jelzőt. Ha azonban azt mellé teszem, hogy a határon túlra került magyarság, illetve az elcsatolt területek történetének elkötelezett kutatója, akkor már kevesebb kollegáról lenne ez elmondható.

Egykoron újságíróként, majd később kutatóként, egyetemi oktatóként is legfontosabb feladatának tekintette, hogy ezen területek történetével foglalkozzon. Különösen igaz ez Kárpátalja, illetve a Délvidék esetében. Most viszont egy olyan, a trianoni békediktátum által elcsatolt terület – Nyugat-Magyarország, az osztrákok számára immáron évtizedek óta Burgenland – 1918 és 1921 közötti történetéről készítette el kötetét, amelynek a vizsgálatára, bemutatására a magyar történeti kutatás kevesebb időt és energiát fordított. Természetesen felelőtlenség lenne azt állítani, hogy ezzel a kérdéssel nem foglalkoztak ez idáig. Ha valaki csak a Vasi Szemle, illetve a Soproni Szemle [469](#)különböző évfolyamainak a számaival veszi a kezébe és nézi át azokat, nem kevés olyan írással találkozhat, amelyek elkészülte jelentősen segíthette Botlik József munkáját.

Botlik úgy vélt(het)e – magam legalábbis így gondolom –, hogy szükséges teljes és széleskörű áttekintést adni mindarról, ami 1918 és 1921 között Nyugat-Magyarország esetében történt és megkeresni, bemutatni azokat az okokat, amelyek a terület elcsatolásához vezettek. Ahogy mondani szoktuk volt: „még Ausztriának is jutott a feldarabolt Magyarországból”. S hogy miért? Botlik szerint a dolog egyértelmű: Ausztriát így kompenzálták a délszláv államnak (Szerb-Horvát-Szlovén Királyság, majd Jugoszláv Királyság), illetve az Olaszországnak juttatott területekért a győztes antanthatalmak.

Ismeretes, hogy az Ausztriához csatolt területek esetében merül(t) fel a „revíziós igény”. A legtöbben úgy vélték – és vélik ma is –, hogy az ún. etnikai elv ottani alkalmazása végül is elfogadható. Botlik ezzel szemben úgy ítéli meg, hogy nem az etnikai elvet alkalmazták az Ausztriának juttatott területek esetében a győztesek: ott nem „osztrákok”, hanem „németek” éltek jelentős számban, és a többségük, illetve ugyanezen területek horvát nemzetiségű lakói inkább magyar állampolgárok

maradtak volna.

Miként zajlottak a diplomáciai küzdelmek, milyen fegyveres összetűzésekre került sor, hogy jött létre az ún. Lajta bánság? Milyen volt a hivatalos Magyarország politikája e kérdésben? Mindez megjelenik Botlik József könyvének lapjain az 1918 ősztől 1921 ősziig terjedő időszakot tekintve. Mint ismeretes, az ún. Nyugat-Magyarországi felkelés odáig vezetett, hogy a trianoni békediktátum előírásai már az aláírást követő két esztendőn belül csorbát szenvedtek. Ausztria és Magyarország az antant hatalmainak jóváhagyásával és közreműködésével a terület egy része esetében népszavazásban egyezett meg, amely hivatott volt eldönteni a terület hovatartozását. A magyar politika 1918-ban és még azt követően is hitt és remélt az ún. Wilson-i pontokban, amelyek a népek és nemzetek önrendelkezésének a jogáról is szóltak. Az Amerika Egyesült Államok elnökének a béke érdekében megfogalmazott javaslatai azonban nem váltak gyakorlattá. A biztos antant győzelem közeledtével a majdani győztesek már nem számoltak vele, miközben az elkerülhetetlen vereség fele haladók még mindig reméltek.

Magyarország legyőzött, már a trianoni békediktátum aláírását követően képes volt a nyugat-magyarországi területek esetében kiharcolni a népszavazás lehetőségét, köszönhetően azon személyeknek, akik a hivatalos Magyarország számára előbb-utóbb kényelmetlenné váltak, de az ő tevékenységük nélkül a népszavazásra nem kerülhetett volna sor. A nyugat-magyarországi felkelés, a harcok, a Lajta bánság létrejötte gyakorlatilag az 1918 és 1922 közötti időszak Európája legyőzött országaiban, illetve a velük szomszédos új államokban folyó történésekkel vethetőek egybe. A német–lengyel, lengyel–litván harcok, az ottani történések hasonlatosak az adott időszakban. A születes fegyveres erők helyett vagy mellett önkéntesek, egykori katonák, egyetemi hallgatók próbálták megváltoztatni a megváltoztathatatlan tünőt, a győztesek békéjét.

A kis eredmények, az elesettek áldozatvállalása tiszteletet érdemel. E tisztelet hangja érződik Botlik József munkájában is, aki nem nevezi az 1945 után meghonosodott gyakorlatnak megfelelően „rablóknak, banditáknak, gyilkosoknak” az egykori felkelőket, hanem úgy véli, honvédők és a hazát védők voltak. Munkája nem 470 Prónay Pál, Ostenburg-Moravék Gyula, Héjjas Iván és mások tevékenységének kritika nélküli magasztalása, hanem azok életútja egy fontos állomásának a bemutatása.

A szerző kötetében a források és a feldolgozások használatának teljességére törekedett, már ami a magyar, illetve magyarországi adatokat és irodalmat illeti. Nyilván árnyaltabb lehetne a kép, ha az osztrák, valamint az olasz, francia és angol források használatára is lehetősége nyílt volna. Ez azonban nem adatott meg neki, így azokat hasznosította, amelyek elérhetőek voltak.

Úgy vélem, Botlik közelmúltban megjelent könyve megkerülhetetlen mindazok számára, akik Nyugat-Magyarország történetével foglalkoznak, illetve a trianoni békediktátum kérdését vizsgálják. Következtetései, megállapításai alapvetően elfogadhatóak még akkor is, ha akadnak a munkában – mint valamennyiünkében – kisebb-nagyobb elírások, tévedések, következetlenségek.

Úgy látom, hogy a lektorálás és az értő szerkesztés nem vált volna a kötet hátrányára, mert abban az esetben gyaníthatóan nemes Nagy Pál gyalogsági tábornokból nem lett volna báró, vagy a Nándor laktanyából Nándor laktanya. Nem vonatott volna kétségbe Kánya Kálmán követi rangja – Kánya ugyanis rendkívüli követi és meghatalmazott miniszteri ranggal bírt, s e rangban lévő diplomataként volt a külügyminiszter állandó helyettese. A beosztás és a rang két külön dolog. Nem vonatott volna kétségbe Inselt István (1869–1946) ezredes – később tábornok – névírása, aki a Katonai Mária Terézia Rend lovagkeresztjét is kiérdemelte első világháborús teljesítményével, vagy ismertek lehetettek volna a később altábornagyi rendfokozatot elért Köller György (1873–1932) legfontosabb személyi adatai. Botlik József ugyanis hangsúlyt fektetett arra is, hogy a kötetben megjelenő személyekre vonatkozóan további információkkal is szolgáljon. Ez többségében sikerrel is járt, de ha még némi időt fordít a

kutatásra, teljesebb lehetett volna ez is.

Végezetül néhány kiegészítés, illetve kétkedés. Prónay Pált nem a nyilasok tartóztatták le, hanem a szovjet hatóságok Budapesten a Szentkirályi utca 25/c szám alatt 1945. március 20-án, és ítélték el 1946. június 10-én 20 évi kényszermunkatáborban letöltendő „javító munkára”. Ostenburg-Moravek Gyula az ún. második királypuccs után átmeneti viszonyba került évekig és csak azt követően nyugállományba. Mivel az uralkodó ezredessé nevezte ki, sajátos módon és a volt magyar királyi honvédség tagjai közül egyedüliként a következő rendfokozatot viselte: nyugállományú őrnagy, címzetes ezredes. Az államfő ugyanis nem akarta negligálni az uralkodó döntését, de a saját jogkörét sem szándékozott csorbítani. (Később azután Ostenburg elveszítette rendfokozatát, és mint „honvéd nyugdíjas” hunyt el.) Megemlíteném, hogy sem az Ostenburg alakulatában szolgálók, sem más alakulatoknál a nevükben „csendőr” szót használók nem tartoztak a magyar királyi csendőrség állományába.

Botlik azt írja, hogy az angol katonai misszió tagja, Cunningham ezredes azonos a második világháború Bernard Law Montgomery-jével. Erre sehol semmiféle adatot nem találtam a Montgomeryre vonatkozó irodalomban, igaz a szerző sem adta meg a forrását, pedig jó lenne tudni, hogy valóban így volt-e?!

A kiadáshoz még annyit: egy ilyen munkát nem szabad(na) névmutató nélkül közreadni, bár az egykor megszokott igényesség ma már az olvasó részéről többnyire csak álom. Örülünk annak, hogy jegyzetek, forrás- és irodalomjegyzék készül(hete)t.

2008. LXII. ÉVFOLYAM 4. SZÁM / Soproni Könyvespolc / Baráth Magdolna: Gecsényi Lajos (szerk.): Iratok Magyarország és Ausztria kapcsolatainak történetéhez, 1945–1956

**471 Baráth Magdolna: Gecsényi Lajos (szerk.): Iratok Magyarország és Ausztria kapcsolatainak történetéhez, 1945–1956
Budapest, Magyar Országos Levéltár, 2007.**

Magyarország második világháború utáni külpolitikájának, illetve diplomáciai kapcsolatainak története máig feldolgozatlan és a források feltárását, illetve közreadását illetően is lényegében még csupán egy folyamat kezdetéről beszélhetünk. A Gecsényi Lajos által szerkesztett, jegyzetekkel és bevezető tanulmánnyal ellátott dokumentumkötet kézbe vevő olvasó ily módon hiánypótló munkával találkozik. [337\(337\)](#)

A szerző a kötetbe a második világháború befejezésétől az 1956-os forradalomig terjedő időszak legfontosabb dokumentumait gyűjtötte össze. Feladata nem volt könnyű, hiszen az 1956 utáni évektől eltérően ennek az időszaknak a tanulmányozásához lényegesen kevesebb és töredékesebb külügyi iratanyag áll a kutatók rendelkezésére. Éppen ezért dicséretes a kötet összeállítójának az a törekvése, hogy a magyar és osztrák külügyi dokumentumok mellett a Magyar Dolgozók Pártja irataival, illetve esetenként belügyi, illetve határőrségi dokumentumokkal igyekezett a kötet forrásbázisát kiszélesíteni.

A kötet az Iratok a magyar–osztrák kapcsolatok történetéhez címet viseli, a közölt dokumentumokból azonban a kétoldalú viszony legfontosabb történéseinél sokkal többet tudhatunk meg. Az iratok tartalma, hangvétele nem csupán a két ország kapcsolatának felfelé ívelő, illetve hanyatló szakaszairól ad plasztikus képet, de azokban közvetett módon tükröződik a hidegháborús évek fokozatosan megmerevedő, majd némileg enyhülő légköre is.